

Regeringens proposition

1976/77: 95

om vissa industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder

beslutad den 3 mars 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder. Förslagen koncentreras framför allt på åtgärder för att öka den ekonomiska aktiviteten i näringslivet och att möta de ökade arbetslöshetsriskerna i vissa idag speciellt utsatta orter. Härvid föreslås dels åtgärder inom energisparområdet för att ytterligare stimulera tidigareläggning av angelägna industriprojekt, dels särskilda statliga garantier i vissa fall för lån upptagna för angelägna investeringsprojekt, dels en höjning av ramen för statliga garantier för lån till hantverks- och industriföretag. Förslag framläggs också om bidrag till motagningsanordningar för olja från fartyg. Vidare föreslås ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för företag på vissa särskilt utsatta branscher och orter. En särskild ordning föreslås också för att öka möjligheterna att lämna lokaliseringstöd på orter utanför stödområdet med särskilt svårösta sysselsättningsproblem. Särskilt insatser i utvecklings- och etableringsfrämjande syfte på dessa orter föreslås också. Insatserna bör ses som komplement till det av regeringen tidigare i år beslutade sysselsättningspolitiska åtgärds paketet.

För att täcka statens direkta utgiftsbehov föreslås på tilläggsstat III för innevarande budgetår 350 milj. kr. bli anvisade.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-03-03

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsministern, statsråden Ahlmark, Åsling, Troedsson och Johansson

Proposition om vissa industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder

---

Statsministern anför: Regeringen konstaterade i årets finansplan att den tillträtt i ett allvarligt ekonomiskt läge. Förbättringen i den internationella efterfrågan har inte blivit så snabb och stark som tidigare väntades. Det svenska kostnadsläget har försämrats kraftigt under de senaste åren. Särskilt gäller detta i förhållande till Förbundsrepubliken Tyskland som utgör det dominerande landet inom det valutasamarbete som Sverige deltar i. Flera branscher är dessutom utsatta för strukturella förändringar i sina internationella konkurrensförutsättningar. Mot denna bakgrund drog regeringen i finansplanen upp riktlinjer för en politik som syftade till att genom uthållighet upprätthålla inhemsk efterfrågan och sysselsättning tills de internationella förutsättningarna förbättrades. De åtgärder som nu föreslås utgör ytterligare steg på samma väg.

Den utveckling som har ägt rum sedan bedömningarna i finansplanen gjordes tyder inte på att konjunkturuppgången skulle bli tidigare än vad som där förutsattes. I vissa avseenden kan utvecklingen i stället bli mera negativ. Mot bakgrund av denna utveckling har finansutskottet i sitt uttalande över finansplanen understrukit vikten av att utifrån finansplanens analys följa upp den föreslagna ekonomiska politiken. De åtgärder som nu sätts in syftar till att överbrygga den svaga efterfrågan under år 1977 tills den internationella konjunkturförbättringen kan avläsas i den svenska ekonomin.

I den rådande situationen ställs inte endast företag vilkas verksamhet i ett längre perspektiv kan helt eller delvis anses mindre livskraftig inför betydande problem. Även företag vilka kan bedömas ha goda förutsättningar för en på lång sikt konkurrenskraftig produktion har ställts inför hot om varaktig eller tillfällig neddragning av verksamheten.

Läget utmärks dels av en låg ekonomisk aktivitetsnivå i stora delar

av den svenska industrin, dels av en låg investeringsvilja i många företag. Resursutnyttjandet inom industrin var enligt konjunkturinstitutets barometerundersökning under fjärde kvartalet 1976 lägre än under någon av 1960- och 1970-talens konjunkturavmattningar. Även de två första månaderna av 1977 har präglats av en låg aktivitet. Under december 1976 noterades det största antalet varsel om uppsägningar eller permitteringar hittills under 1970-talet, totalt 6 500 personer. Under perioden oktober 1976—januari 1977 har över 13 000 personer varslats inom industrin, varav totalt ca 9 000 om uppsägning till följd av företagsnedläggning eller annan strukturförändring. Antalet av varsel berörda arbetstagare inom industrin uppgick under januari i år till 3 300. Till detta kommer varsel om korttidsvecka berörande ca 1 500 personer.

Genom en rad sysselsättningspolitiska insatser har dock problemen hittills i huvudsak kunnat mötas i företagen. Arbetslösheten har därför legat kvar på en internationellt sett mycket låg nivå. Under januari 1977 uppgick den till 2,3 % mot 2,2 % samma månad året innan.

Industriinvesteringarna, som ökade med ca 1 % i volym preliminärt under år 1976, förutsågs enligt företagens planer i november 1976 komma att ligga oförändrade under år 1977 eller minska något. Med hänsyn tagen till de ekonomisk-politiska stimulansåtgärderna som aviserades i finansplanen förutsåg regeringen en viss uppgång av investeringsvolymen under år 1977. Till följd av den utdragna lågkonjunkturen och en likviditets- och lönsamhetsmässigt svår situation har åtskilliga planerade investeringsprojekt skjutits på framtiden. Härigenom riskerar uppgången av den ekonomiska aktiviteten i näringslivet att fördröjas ytterligare. Som en följd av denna för industrin mycket svåra situation är idag också sysselsättningen allvarligt hotad på särskilt flera mindre orter, som är starkt beroende av verksamheten vid ett eller ett fåtal stora företag.

Som framhölls inledningsvis har industrisektorns allvarliga situation förorsakats av den utdragna lågkonjunkturen och det starkt försämrade svenska kostnadsläget. Härtill kommer betydande strukturella problem inom flera delar av industrin. Sedan 1960-talets början har allt fler industrisektorer kommit att ställas inför ett behov av betydande strukturella förändringar. Tekoindustrierna var bland de första som drabbades. Senare under 1960-talet och under 1970-talets första hälft ställdes ytterligare en rad arbetsintensiva och i första hand småföretagsdominerade industrisektorer inför liknande svårigheter. Under 1970-talet kom också ett antal tunga industrisektorer att ställas inför olika branschspecifika problem.

Under de senaste åren har företagets likviditet och lönsamhet försämrats. Företagen har för att kunna upprätthålla sysselsättningen fått göra en kraftig lageruppyggnad som, trots att staten genom olika lånemöjligheter har underlättat denna, har varit starkt likviditetspåfrestande. Osäkerheten om den närmaste framtiden har också medverkat till att

göra många företag obenägna att låna upp kapital och därmed ytterligare försämra sin soliditet. Som följd härav har inte den med hänsyn till den yttre balansen nödvändiga kapacitetsutbyggnaden kommit till stånd, utan skjuts framåt i tiden. Detta gäller också företag som inte primärt står inför ett behov av betydande strukturella förändringar. En ökad osäkerhet om framtiden har även för dessa företag lett till en obenägenhet att genom upplåning finansiera angelägnä investeringsprojekt.

Som nämndes inledningsvis, har den utdragna lågkonjunkturen medfört ett starkt ökat antal varsel och en minskad arbetskraftsefterfrågan inom främst vissa delar av industrisektorn. Risken för en ökad öppen arbetslöshet inom industrin har därför ökat påtagligt. Vissa mindre orter löper härmed särskilda risker ur sysselsättningsynpunkt. Ofta är här sysselsättningen starkt beroende av verksamheten vid ett eller ett fåtal stora företag dels genom de direkta arbetstillfällena i företaget, dels genom sysselsättning i lokala underleverantörsföretag. Genom sin särställning i sysselsättningshänseende är företagets fortsatta verksamhet ofta en nödvändig förutsättning för ortens överlevnadsmöjligheter över huvud taget. I den nu aktuella situationen bedömer vissa större företag utsikterna till ett återupptagande av hela verksamheten vid en konjunkturuppgång som mindre goda och har därför varslat om nedläggning av anläggningar eller andra varaktiga inskränkningar i verksamhet och sysselsättning. En sådan utveckling innebär att just många mindre samhällen där de alternativa sysselsättningstillfällena är få, ställs inför betydande problem. Avskedandena kan bli så omfattande att den lokala arbetsmarknaden inte inom rimlig tid kan väntas erbjuda alternativ sysselsättning om inte särskilda åtgärder vidtas.

Det har från samhällets sida under de senaste åren vidtagits en rad olika åtgärder för att i första hand mildra de sysselsättningsmässiga verkningarna av konjunkturavmattningen, men även för att främja utvecklingen av en långsiktigt konkurrenskraftig företagsstruktur inom olika branscher.

Under år 1976 beslutades bl. a. om ett förlängt utnyttjande av investeringsfonderna till att omfatta nedlagda kostnader fram t. o. m. utgången av år 1976. Regeringen har förlängt denna period till utgången av år 1977. Under våren 1976 höjdes de vid slutet av år 1975 införda särskilda investeringsbidragen/-avdragen för maskinanskaffning. Också detta stöd har regeringen förlängt till utgången av år 1977. Det under år 1975 införda statliga bidraget för lageruppbyggnad förlängdes i olika omgångar till att omfatta hela år 1976. Samtidigt beslöts om stöd till statliga och kommunala industribeställningar till ett sammanlagt värde av 400 milj. kr. för beställningar som tidigarelades från år 1977 till år 1976. Under hösten 1976 beslutades om stöd till företagen för bibehållande av överlager under första halvåret 1977. Statliga byggen tidigarelades i betydande omfattning.

Ytterligare åtgärder vidtogs i slutet av januari 1977 då regeringen beslutade om ett sysselsättningspaket för att möta riskerna för en växande arbetslöshet. De arbetsmarknadspolitiska insatserna har förstärkts bl. a. genom tidigareläggningar av statliga industribeställningar på 200 milj. kr. under våren 1977 och statsbidrag till kommunala industribeställningar på samma belopp. Ytterligare 500 milj. kr. har anslagits till beredskapsarbeten, varigenom antalet sysselsatta i denna verksamhet beräknas kunna öka med 20 000—25 000 fram till halvårsskiftet. Antalet platser i arbetsmarknadsutbildningen har höjts med 10 000 och utbildningen har gjorts mer attraktiv genom att utbildningsbidraget numera kan uppgå till 170 kr. om dagen. Vidare har statsbidraget till utbildning i företagen höjts tillfälligt under första halvåret 1977 från 8 kr. i timmen till 25 kr. i timmen under de första 160 utbildningstimmarna. De särskilda stöden för nytillträdande på arbetsmarknaden har förlängts och vissa förändringar skett härvid. Bl. a. gäller detta reglerna för dagsverksbilliga kommunala beredskapsarbeten, där en ökning av det statliga bidraget har skett liksom av den bidragsberättigade omfattningen av verksamheten.

Beträffande den industripolitiska verksamheten inom vissa branscher kan för år 1976 och närmaste månaderna år 1977 konstateras bl. a. följande.

För att närmare kartlägga *stålindustrins* situation och analysera behovet av och möjligheterna till strukturrationaliserande åtgärder har ett omfattande utredningsarbete inletts under år 1976. Inom handelsstålområdet skall under våren 1977 rapporteras ett arbete i vilket ingår studier av bl. a. marknadsutveckling, tillgången på metallurgisk kapacitet i landet och stordriftens betydelse för produktionskostnaderna. Inom specialstålområdet kommer under förvåren 1977 att avrapporteras ett arbete som skall bilda underlag för regeringens bedömningar av behovet av statlig medverkan i specialstålindustrins strukturuomvandling.

På *skogsindustrins* område inleddes under år 1976 i industridepartementets regi ett omfattande utredningsarbete, vars resultat tillsammans med förslag från 1973 års skogsutredning skall utgöra underlag för regeringens ställningstagande om den framtida skogspolitiken. Utredningsarbetet väntas bli klart under år 1977. Regeringen avser att senare lägga fram ett näringspolitiskt program för skogsnäringen.

Vad gäller *varvsindustrin* fattade riksdagen våren 1976 beslut som innebär att statsmakterna genom en kombination av strukturella åtgärder och finansiella åtaganden söker underlätta för varvsindustrin i Sverige att anpassa sig till en väsentligt lägre produktionsnivå. De finansiella åtagandena sker huvudsakligen inom ramen för fartygskreditgarantisystemet. En särskild utredning tillsattes i november 1976 för att utreda lämpliga former för en planmässig organisation och samordning av det statliga ägarengagemanget i branschen. En särskild analysgrupp

tillkallades också hösten 1976 för att bedöma omfattningen och formen för ett kapitaltillskott i syfte att trygga en långsiktigt konkurrenskraftig statlig varvsindustri. Analysgruppen och varvssamordningsutredningen har avlämnat sina rapporter. Regeringen avser att på grundval av detta material förelägga riksdagen proposition i frågan våren 1977.

I syfte att underlätta en nödvändig omställnings- och anpassningsprocess inom *teko-industrierna* har statsmakterna vid ett flertal tillfällen under 1970-talet beslutat om särskilda statliga åtgärder. Dessa har främst avsett åtgärder på de industri- och försörjningsberedskapspolitiska områdena. Till detta kommer åtgärder inom ramen för arbetsmarknads- och regionalpolitiken. Under budgetåren 1970/71—1975/76 har företag inom teko-industrierna beviljats stöd i form av bidrag med totalt 300 milj. kr. Därtill kommer direkta och indirekta stödinsatser i andra former än direkta bidrag.

Trots de omfattande insatser som gjorts är problemen inom teko-industrierna alltjämt påtagliga. I november 1976 tillsattes inom regeringskansliet en särskild arbetsgrupp med uppgift att utarbeta underlag för ytterligare åtgärder för teko-industrierna. Gruppens arbete har slutförts och ligger till grund för det förslag till särskilda åtgärder för teko-industrierna som cheferna för industri- och arbetsmarknadsdepartementen senare denna dag kommer att lägga fram.

Jag vill också erinra om insatserna på det regionalpolitiska området. Under år 1976 har regionalpolitiskt stöd lämnats till närmare 300 företag, belägna såväl inom stödområdet som på orter med sysselsättningsproblem i övriga delar av landet. I budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 83) har lagts fram förslag som innebär förstärkningar av de regionalpolitiska stödmedlen. Bl. a. föreslås att ett system av offertkaraktär ska kunna prövas när de gängse stödformerna inte är tillräckliga för att få angelägna projekt till stånd och att statligt stöd i vissa fall skall kunna utgå till kommuner för att uppföra industribyggnader i mindre orter inom det inre stödområdet.

De från samhällets sida hittills vidtagna åtgärderna för att möta de konjunkturbetingade sysselsättningsproblemen har utan tvivel varit av mycket stor betydelse för möjligheterna till fortsatt verksamhet vid många företag och för sysselsättningen på många orter. Detta gäller bl. a. det statliga stödet för lageruppbyggnad i vissa företag. Vid utgången av år 1976 hade ca 1 500 företag utnyttjat detta stöd till en sammanlagd lageruppbyggnad om ca 6 600 milj. kr. Bland de insatser som aktualiserades i regeringens sysselsättningspaket i slutet av januari innevarande år har redan kunnat noteras att den kraftiga ökningen av statsbidraget till utbildning inom företagen från 8 till 25 kr. i timmen har givit påtagliga resultat i sysselsättningshänseende. Inom loppet av tre veckor har stöd beviljats till 168 företag och nära 15 000 anställda. Samtidigt står det nu klart att t. ex. stöd till lageruppbyggnad inte längre

kan användas på ett verkningsfullt sätt i syfte att förhindra en ökad arbetslöshet. Det särskilda utbildningsbidraget kan inte heller i alla företag effektivt motverka en ökad arbetslöshet.

Det är enligt min mening nödvändigt att komplettera samhällets sysselsättningsinsatser för att möta de problem som den extremt utdragna lågkonjunkturen i kombination med djupgående strukturproblem och låg investeringsvilja i näringslivet har givit upphov till.

Det torde vara svårt att med tillgängliga konjunkturpolitiska medel förmå företag att nu genomföra planerade investeringar eller att tidigarelägga vissa investeringar. Det bör samtidigt framhållas att det inte syns vara upplåningsmöjligheterna på kreditmarknaden som lägger hinder i vägen för dessa investeringsprojekt.

Mot denna bakgrund är det motiverat att särskilda åtgärder nu vidtas från samhällets sida för att, som ett komplement till det av regeringen tidigare beslutade sysselsättningspolitiska åtgärds paketet, i första hand överbygga de problem som den ekonomiska utvecklingen givit upphov till såväl i sektorer som står inför betydande strukturella förändringar som inom andra delar av näringslivet. De insatser som nu aktualiseras bör liksom de tidigare insatta sysselsättningspolitiska åtgärderna dels syfta till att trygga sysselsättningen för den befintliga arbetskraften, dels medverka till att nya arbetstillfällen skapas. Detta bör ske genom att dels den ekonomiska aktiviteten inom utsatta delar av näringslivet stimuleras, dels investeringstakten inom i första hand industrisektorn ökas och dels sysselsättningsproblemen på vissa särskilt utsatta orter lindras.

Samhällets insatser bör t. v. koncentreras på de mest näralliggande sysselsättningsmässiga problemen. Samtidigt framstår det dock som ytterst väsentligt och angeläget att de långsiktiga strukturella problemen i vissa sektorer blir föremål för insatser från samhällets sida. Regeringens ställningstagande till utformningen av ett sådant framtidsytande åtgärdsprogram bör dock anstå ytterligare en tid, i avvaktan på att de tidigare nämnda strukturutredningarna på stål- och varvsområdena kan läggas till grund för närmare överväganden.

De nu aktuella industri- och sysselsättningsstimulerande insatserna bör, trots sin utpräglat kortsiktiga karaktär, utformas så att de ligger i linje med och främjar samhällets långsiktiga utvecklingsmål. Åtgärderna bör därför också ses som en del i näringspolitiken. Detta betyder bland annat att prioritet bör ges åt sådana insatser där förutom en positiv sysselsättningseffekt också en förbättring av den aktuella sektorns effektivitet och långsiktiga konkurrenskraft kan urskiljas. Följaktligen bör en sådan utformning av insatserna eftersträvas att man främjar en rationalisering och effektivisering i berörda företag liksom tillkomsten av varaktig alternativ sysselsättning i de speciellt utsatta orterna. Det innebär också att insatser som syftar till en bättre regional balans och som innebär en bättre hushållning med natur- och energiresurser bör ges prioritet.

Insatserna bör vara utformade så att de så långt möjligt bidrar till en ökning av den inhemska efterfrågan på industrins produkter. De bör begränsas till åtgärder som är avgränsade i tiden och riktas mot de grupper av anställda, företag och orter som har ett direkt behov av sådant stöd. Vidare bör åtgärderna utformas så att de dels kan ge snabba effekter på produktion och sysselsättning, dels kan avbrytas i samband med att konjunkturläget förbättras.

De nu framlagda förslagen om industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder avser att snabbt verka för en ökad ekonomisk aktivitet i näringslivet och att möta de ökade arbetslöshetsriskerna i vissa i dag speciellt utsatta orter. Åtgärder inom energisparområdet föreslås i syfte att stimulera tidigareläggning av angelägna industriprojekt. Förslag framläggs också om bidrag till mottagningsanordningar för olja från fartyg. I samma syfte framläggs också förslag om särskilda statliga garantier i vissa fall för lån upptagna för angelägna investeringsprojekt. En höjning av ramen för statliga garantier för lån till hantverks- och industriföretag föreslås. Vidare framläggs förslag om ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för företag på vissa särskilt utsatta branscher och orter. En särskild ordning föreslås också för att öka möjligheterna att lämna lokaliseringstöd på orter utanför stödområdet med särskilt svårösta sysselsättningsproblem. Insatser på dessa orter i utvecklings- och etableringsfrämjande syfte föreslås också.

Statsråden Ahlmark, Åsling, Troedsson och Johansson utvecklar senare de närmare riktlinjerna för och utformningen av det åtgärds paket vars huvudinriktning jag har redogjort för.

Jag hemställer att regeringen i en gemensam proposition förelägger riksdagen de förslag som jag och övriga föredraganden har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen förordnar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som bilagor 1—3.

Regeringens prop. 1976/77: 95*Bilaga 1*

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-03-03**Föredragande:** statsrådet Troedsson**Anmälan till proposition om vissa industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder****Inledning**

På statsbudgeten för budgetåret 1976/77 är under anslagsrubriken stöd till avfallsbehandling m. m. uppfört ett reservationsanslag av 15 milj. kr. Från anslaget utgår bidrag till anläggningar för behandling av avfall samt till försöksanläggningar i full storlek som minskar vatten- eller luftförorening eller buller. Bidrag utgår med belopp som motsvarar högst 50 % av kostnaden. I budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 13 s. 150) föreslås att anslaget för budgetåret 1977/78 skall föras upp med 24 milj. kr.

Föredraganden

Till följd av bestämmelserna i konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö och därpå grundad svensk lagstiftning skall anordningar för mottagning och behandling av olja och oljeförorenat vatten från fartyg finnas bl. a. i hamnar samt vid raffinaderier och varv. Med hänsyn till nödvändigheten från miljösynpunkt av att sådana anordningar snarast inrättas och till den sysselsättningseffekt som arbetena kan ge bör statliga bidrag under en begränsad tid kunna utgå till kostnaderna för byggande av dessa anordningar.

Bidragsgivningen bör avse perioden den 1 april 1977—den 31 december 1977. För att fullt bidrag till investeringskostnaderna för anordningarna skall utgå bör arbetena vara utförda och beställd utrustning levererad före utgången av år 1977. När det gäller arbeten som inte hunnit helt färdigställas till denna tidpunkt bör bidrag utgå för de kostnader som hänför sig till den angivna perioden. När det gäller större anordningar bör regeringen om särskilda skäl föreligger kunna medge att bidrag får utgå också för kostnader som hänför sig till viss tid efter utgången av år 1977.

Bidrag för nu angivna ändamål bör utgå med högst 50 % av godkända anläggningskostnader. Bidragsgivningen bör has om hand av naturvårdsverket. Samråd bör därvid ske med bl. a. sjöfartsverket. I allmänhet krävs för de anläggningar eller åtgärder för vilka bidrag föreslås också prövning av fråga om tillstånd m. m. För att arbetena skall kunna påbörjas skyndsamt bör en förenklad prövning kunna övervägas i berörda fall. Ett förenklat förfarande bör självfallet endast komma i fråga då det inte bedöms medföra olägenheter av betydelse från miljöskyddssynpunkt eller annars med hänsyn till allmänt eller enskilt intresse.

Medelsbehovet för nu föreslagna bidrag beräknar jag till 50 milj. kr. Detta belopp bör som särskild anslagspost anvisas på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 under anslaget Stöd till avfallsbehandling m. m.

För att de föreslagna åtgärderna snabbt skall kunna få avsedd effekt bör naturvårdsverket bemyndigas att — i avvaktan på riksdagens beslut och under förbehåll av att riksdagen ställer erforderliga medel till förfogande — i enlighet med de riktlinjer jag här angivit bevilja bidrag till anordningar för mottagning och behandling av olja och oljeförorenat vatten från fartyg m. m. intill ett belopp av 50 milj. kr. Jag återkommer senare härtill.

Med hänvisning till vad jag här har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat rörande tillfälliga bidrag till anordningar för mottagning och behandling av olja och oljeförorenat vatten från fartyg m. m.,
2. till *Stöd till avfallsbehandling m. m.* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

Regeringens prop. 1976/77: 95

Bilaga 2

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-03-03

Föredragande: statsrådet Ahlmark såvitt avser punkt 1;
statsrådet Åsling såvitt avser punkterna 2 och 3

Anmälan till proposition om vissa industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder

---

1 Särskilda insatser i sysselsättningsfrämjande syfte

Inledning

De kontinuerliga förskjutningar i sysselsättning mellan olika näringsgrenar och den övergång från mindre till mer effektiva produktionsenheter inom skilda sektorer som är en följd av näringslivets anpassning till den fortskridande tekniska och ekonomiska utvecklingen är i sig en förutsättning för ökad materiell välfärd och för att sysselsättningen inom de konkurrensutsatta delarna av näringslivet på sikt skall kunna upprätthållas. Dessa förändringar medför emellertid problem för de personer som direkt berörs av företagsnedläggelser och varaktiga driftsinskränkningar. Problemen förstärks av att företag inom tillbakagående branscher ofta har en jämförelsevis hög andel äldre och lokalt bunden arbetskraft. De negativa konsekvenserna blir särskilt accentuerade när de berörda företagen har en avgörande betydelse för en geografiskt avgränsad del av arbetsmarknaden.

Det ökade internationella handelsutbytet och den därmed hårdnande internationella konkurrensen synes under det senaste decenniet ha påskyndat de strukturella förändringarna inom delar av industrisektorn. Samhället har i takt med denna utveckling tagit ett alltmer aktivt ansvar för att förändringarna skall kunna ske i för de anställda och samhället godtagbara former. Genom näringspolitiska och regionalpolitiska åtgärder påverkar samhället den långsiktiga utvecklingen av näringslivets struktur och lokalisering. Genom olika arbetsmarknadspolitiska insatser underlättas omställningen för de människor som på grund av företagsnedläggelser och driftsinskränkningar tvingas söka sig nya arbeten.

De medel som står till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande är i

allmänhet tillräckliga för att finna tillfredsställande lösningar på den enskildes omställningsproblem. I vissa fall ställs emellertid i samband med driftsinskränkningar så stora och omedelbara anspråk på arbetsförmedlingens resurser att särskilt långt rådrum måste skapas för att undvika att den berörda personalen drabbas av långvarig arbetslöshet.

Sådana situationer uppstår framför allt i samband med lågkonjunkturer. I en lågkonjunktur förstärks problemen i de tillbakagående branscherna — latenta strukturproblem utlöses ofta under en konjunkturdämpning — samtidigt som sysselsättningsexpansionen i framåtgående branscher och företag hålls tillbaka genom den allmänt låga efterfrågenivån. Den nuvarande internationella lågkonjunkturen och en ogynn-sam kostnadsutveckling har lett till en betydande nedgång i sysselsättningen inom den svenska industrin. I januari i år låg antalet sysselsatta inom industrin enligt arbetskraftsundersökningarna 30 000 lägre än ett år tidigare. Genom olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen inom de befintliga företagen har emellertid direkta uppsägningar kunnat begränsas. Nedgången i sysselsättningen har i stället i stor utsträckning kommit till stånd genom s. k. naturlig avgång. Arbetslösheten bland industrikassornas medlemmar låg vid månadsskiftet januari/februari 1977 på 1,4 %, vilket kan betecknas som lågt.

Arbetsmarknadsutvecklingen är dock — åtminstone på kort sikt — oroande för industrins del. Antalet vid arbetsförmedlingen anmälda kvarstående lediga platser inom industrin har minskat markant och låg i januari i år 30 % lägre än för ett år sedan. Bilden är densamma när det gäller nyanmälda platser, där siffran för januari vad avser tillverkningsyrken inom industrin med hänsyn till normala säsongvariationer är den lägsta som noterats under 1960- och 1970-talen. Även i fråga om varsel om driftsinskränkningar tyder de senaste statistiska uppgifterna på en fortsatt negativ utveckling. Länsarbetsnämnderna har också i sina bedömningar av arbetsmarknadsutsikterna inför de närmaste kvartalen i hög grad betonat den stora osäkerhet som råder rörande sysselsättningsutvecklingen inom industrin. Denna osäkerhet hänför sig framför allt till vissa branscher, bl. a. järn- och stålverk, delar av verkstadsindustrin och tekoindustrin.

Det är mot denna bakgrund man skall se regeringens nyligen framlagda stimulanspaket omfattande åtgärder inom arbetsmarknadspolitikkens område som beräknas medföra kostnader för staten på sammanlagt 1 500 milj. kr. För industrins del märks här framför allt tidigare-läggningar av statliga och kommunala industribeställningar till en total-kostnad på 400 milj. kr., samt en kraftig höjning av utbildningsbidraget för permitteringshotad personal, från 8 till 25 kr. i timmen under högst 160 timmars utbildningstid.

Dessa åtgärder bör allmänt sett ge en god effekt på sysselsättningen

inom industrin. De är framför allt ägnade att hålla tillbaka de omfattande korttidspermitteringar som annars skulle komma att aktualiseras. För företag med särskilda strukturella problem kan dessa åtgärder emellertid väntas få en relativt begränsad effekt. Det gäller t. ex. företag där den ekonomiska ställningen är så svag att de trots de möjligheter att få stöd som nu finns inte kan klara den extra påfrestning som en fortsatt lågkonjunktur innebär.

Problem av denna art kännetecknar f. n. i hög grad tekoindustrin. Chefen för industridepartementet kommer senare denna dag vid anmälan av proposition om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna (prop. 1976/77: 105) att lämna en närmare beskrivning av utvecklingen inom tekoindustrierna och av de stödåtgärder som vidtagits för branschens vidkommande.

Även inom andra branscher kan de nuvarande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna väntas få begränsade effekter. Det gäller främst de områden där den djupgående lågkonjunkturen i kombination med en samtidigt pågående snabb strukturomvandling medfört så förändrade förutsättningar att arbetsstyrkan blivit för stor även för den produktion som kan förutses i ett mer normalt konjunkturläge. Detta har i ett ökande antal fall medfört att företag måste skära ner en långsiktigt övertalig arbetsstyrka så snabbt att personalreduktionen inte kan klaras genom naturlig avgång och interna omställningar. Sådana situationer, med hot om omfattande friställningar, har under de senaste månaderna uppträtt framför allt inom järn- och stålindustrin samt inom delar av verkstadsindustrin. Ur arbetsmarknadspolitisk synvinkel kompliceras bilden av att det i sådana fall ofta rör sig om stora företagsenheter med en dominerande ställning på den lokala arbetsmarknaden. Omfattande nedskärningar i sysselsättningen vid sådana företag skulle i dagens konjunkturläge medföra långvariga sysselsättningssvårigheter för de berörda personerna.

Föredraganden

De speciella förhållanden som gäller för tekoindustrierna och för vissa företag med dominerande ställning på den lokala arbetsmarknaden medför i rådande konjunkturläge att arbetsmarknadsmyndigheterna i samband med friställningar behöver mer tid än vad som vanligtvis är nödvändigt för att mer långsiktigt lösa omställningsproblemen för de enskilda människorna. Detta rådrum behövs dels för att få utrymme för eventuella regionalpolitiska och industripolitiska insatser, dels för att arbetsförmedlingen skall få tillräcklig tid för fördjupad service åt den enskilde när det gäller såväl förmedlingsarbetet att finna en ny anställning som arbetsmarknadspolitiska insatser av arbetsförberedande natur. I den mån trygghetslagarnas bestämmelser om varsel och uppsägnings-

tid inte är tillräckliga i detta avseende är det naturligtvis en fördel både för den enskilde och för arbetsförmedlingen om det extra behovet av rådrum kan åstadkommas genom att de berörda i ytterligare en tid får gå kvar i sina tidigare anställningar.

Jag vill framhålla att det självfallet inte kan bli fråga om att på sikt försöka stoppa de fortgående strukturella omställningarna. Eftersom de alternativa sysselsättningsmöjligheterna för dem som friställs i rådande konjunkurläge är starkt begränsade för vissa grupper och inom vissa regioner synes det ur arbetsmarknadspolitisk synvinkel emellertid vara nödvändigt att begränsa ökningstakten i strukturomvandlingen inom de delar av industrin som lågkonjunkturen drabbat särskilt hårt. Jag förordar därför att de förslag till industripolitiska åtgärder som av chefen för industridepartementet kommer att läggas fram senare denna dag, övergångsvis under innevarande lågkonjunktur kompletteras med särskilda tidsbegränsade insatser inom arbetsmarknadspolitikens ram. Syftet är att på de grunder jag nyss anfört söka återföra de sysselsättningsmässiga effekterna av strukturomvandlingen till mer normal nivå. Även om det såväl för tekoindustrin som för företag med dominerande ställning på orten är fråga om att få till stånd ett utökat rådrum, medför olika branschspecifika förhållanden att detta måste åstadkommas på olika sätt.

I samband med driftsinskränkningar regleras turordningen vid uppsägningen av lagen (1974: 12) om anställningsskydd. Reglerna i denna lag medför att den äldre arbetskraften i första hand får stanna kvar i anställningen. I samband med att ett helt företag avvecklas berörs naturligtvis den äldre arbetskraften i samma grad som övriga anställda. Erfarenhetsmässigt leder också företagsnedläggelser till långvarig eller bestående arbetslöshet för främst denna kategori arbetstagare. Inom tekobranschen förstärks problemen av att en så stor andel av de anställda är äldre och kvinnor. Härtill kommer branschens koncentration till regioner med få alternativa sysselsättningsmöjligheter. Ett tillfälligt arbetsmarknadspolitiskt stöd måste därför för tekoindustrins del inriktas på att hålla tillbaka utslagning av hela företag med hög andel äldre arbetskraft. Jag kommer därför senare denna dag att föreslå regeringen att lägga fram förslag till riksdagen om särskilt bidrag för äldre arbetstagare inom textil- och konfektionsindustrin. Kostnaderna för detta bidrag, som avses utgå under år 1977 har beräknats uppgå till 125 milj. kr.

I fråga om de andra delar av industrin som jag talat om blir uppgiften för arbetsmarknadspolitiken att stödja sysselsättningen vid stora företagsenheter med dominerande ställning på orten, vilka på grund av hastigt framdrivna strukturförändringar inom branschen har en stor övertalig arbetsstyrka som inte heller på lång sikt kan sysselsättas i den reguljära produktionen. Företagen i fråga har låg orderingång och i

allmänhet mycket stora överlager. Produktion i full utsträckning är därför inte möjlig. Eftersom arbetsstyrkan är för stor även på lång sikt har företagen också svårigheter att i längden på ett meningsfullt sätt sysselsätta personal i utbildning. Det rör sig om situationer där omfattande uppsägningar ter sig ofrånkomliga.

För att förhindra att den nödvändiga personalreduktionen medför akuta problem med stora friställningar av personal på krishotade orter och i ett konjunkturläge med redan tidigare ansträngda arbetsmarknadsförhållanden, måste nedskärningarna dras ut under en längre period än vad företagen kan klara på egen hand eller med hjälp av redan existerande stödåtgärder. Målsättningen bör här vara att under den innevarande lågkonjunkturen uppskjuta nödvändiga personalnedskärningar utöver dem som kan klaras genom naturlig avgång från företagen i fråga.

Jag förordar därför att ett tillfälligt sysselsättningsbidrag skall inrättas. Detta skall inom vissa branscher kunna utgå till större företag med avgörande betydelse för sysselsättningen på den lokala arbetsmarknaden. Bidraget bör kunna utgå för att sysselsätta en särskilt avgränsad del av arbetsstyrkan i verksamhet skild från den reguljära produktionen. Det kan gälla verksamhet i form av reparationer, underhåll och investeringsarbeten i den mån sådan verksamhet inte ingår i de berörda arbetstagarnas ordinarie arbetsuppgifter. Uttagning till den särskilda arbetsstyrkan bör normalt ske i den turordning som enligt lagen (1974: 12) om anställningsskydd gäller vid uppsägning och permittering. Arbetsgivare och arbetstagarorganisationer bör dock gemensamt kunna överenskomma om annan sammansättning av den särskilda arbetsstyrkan. Bidraget bör kunna utgå under kalenderåret 1977.

Bidrag bör kunna utgå med 75 % av lönekostnaderna, inkl. sociala avgifter, för berörda arbetstagare. Lön för enskild överstigande ATP-grundande inkomst bör dock inte räknas in i den bidragsgrundande lönesumman. För att inte företagets likviditetssituation skall utgöra ett hinder för att utnyttja sysselsättningsbidraget bör förskott på bidrag kunna utgå med 75 % av den beräknade bidragssumman.

Bidraget bör avse stora företagsenheter inom företrädesvis järn- och stålindustri samt delar av verkstadsindustrin. Chefen för industridepartementet kommer senare i vår att framlägga förslag angående varvsindustrin. Det här föreslagna stödet bör bl. a. mot denna bakgrund inte omfatta varvsindustrin. För att undvika en administrativt betungande skälighetsprövning i det enskilda fallet bör vissa minimiregler rörande företagets storlek och behovet av personalreduktion fastställas. Jag förordar därför att bidraget skall kunna utgå till företag som måste minska sin arbetsstyrka med minst 5 %, dock i absoluta tal lägst 100 personer. Om särskilda skäl föreligger, med hänsyn till företagets lokala betydelse och arbetsmarknadssituationen på orten, bör bidrag kunna utgå för ar-

betsstyrka understigande 100 personer.

För att bidrag skall kunna beviljas bör gälla att företaget inte varslar om driftsinskränkning eller i förekommande fall drar tillbaka redan lagda varsel. En förutsättning för bidraget är dock att företaget befinner sig i en sådan situation att varsel måste meddelas i de fall bidraget inte skulle utgå. Storleken av ett vid en sådan situation aktuellt varsel skall anges i ansökan. Ansökan om det särskilda sysselsättningsbidraget bör godkännas av arbetstagarorganisationerna och behandlas av länsarbetsnämnden.

De här föreslagna stödåtgärderna för att dämpa takten i de på sikt nödvändiga personalnedskärningarna måste naturligtvis kompletteras med mycket aktiva arbetsförmedlingsinsatser. Arbetsförmedlingens första uppgift är att hjälpa arbetssökande att finna nytt arbete och förmedlingen förfogar över en rad hjälpmedel för att underlätta en arbetsplacering. Genom arbetsmarknadsutbildning får den arbetssökande möjlighet att söka till en tryggare och i övrigt bättre anställning än tidigare. För den som av arbetsmarknadsskäl tvingas söka sin utkomst på annan ort kan den ekonomiska bördan minskas genom olika former av flyttningsbidrag.

Enligt arbetsmarknadskungörelsens (1966: 368) regler kan utbildningsbidrag och flyttningsbidrag utgå till den som är arbetslös eller löper risk att bli arbetslös. För att underlätta en så smidig reduktion som möjligt av den långsiktigt övertaliga personalstyrkan bör dessa förutsättningar anses föreligga i fråga om samtliga anställda vid stödföretag. Ett sådant tillvägagångssätt bör verksamt bidra till en frivillig och mjuk anpassning till en långsiktigt bestående personalstyrka.

Vid beräkning av kostnader skall hänsyn tas till att behovet av en särskilt avgränsad bidragsberättigad arbetsstyrka successivt kommer att minskas genom naturlig avgång. Jag beräknar att ett bidrag för sex månader på den ursprungliga arbetsstyrkan räcker för att upprätthålla särskild sysselsättning under resten av kalenderåret 1977. Räknat på detta sätt skulle en ram på 200 milj. kr. möjliggöra bidrag för en ursprunglig arbetsstyrka på omkring 7 000 personer under 1977. Kostnaderna för bidraget bör bestridas från anslaget B 3 Sysselsättningsskapande åtgärder, vilket bör räknas upp med motsvarande belopp.

Med hänvisning till vad jag här har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat rörande tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag med dominerande ställning på orten,
2. till *Sysselsättningsskapande åtgärder* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 kr.

2 Regionalpolitiskt stöd

Bakgrund

Enligt kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1976: 379) kan lokaliseringssöd lämnas utanför det allmänna stödområdet efter beslut av regeringen i varje särskilt fall, t. ex. när en ort drabbas av allvarliga sysselsättningsvärigheter, industrinedläggning eller när ett område med ensidigt näringsliv behöver tillföras ytterligare industri. Dessutom kan lokaliseringssöd utanför stödområdet lämnas i gränsområdet till det allmänna stödområdet (den s. k. grå zonen). Omfattningen av den grå zonen bestäms av regeringen och anges i kungörelsen.

Frågan om utformningen av lokaliseringssödet utreds f. n. av sysselsättningsutredningen (A 1974: 02). Bl. a. behandlas frågan om indelningen av landet i stödområden. I avvaktan på utredningens förslag bör möjligheterna ökas att lämna lokaliseringssöd på orter utanför stödområdet med särskilt svårlösta sysselsättningsproblem. Jag avser därför att tillämpa en ordning, som innebär att regeringen efter framställning av länsstyrelse kan förordna att kommun utanför stödområdet och gränsområdet till detta för viss tid skall ingå i den grå zonen. En sådan ordning bör underlätta länsstyrelsernas strävanden att påverka lokaliseringen av industriinvesteringar till förmån för aktuell ort. Vidare underlättas företagets planering genom att det i förväg blir känt i vilka kommuner utanför stödområdet och gränsområdet till detta som lokaliseringssöd kan lämnas. Liksom hittills bör stödet i dessa fall lämnas i form av lokaliseringsslån. Lokaliseringsbidrag och avskrivningsslån bör komma i fråga endast i undantagsfall. Jag vill tillägga att den här angivna ordningen bör tillämpas restriktivt, eftersom den annars kan urholka möjligheterna till koncentrerade och kraftfulla regionalpolitiska insatser.

Vad jag nu har anfört innebär ingen förändring av regeringens möjligheter att besluta om lokaliseringssöd till orter utanför det allmänna stödområdet som drabbas av t. ex. industrinedläggning. Jag vill erinra om att gällande regler för lokaliseringssödet medger att stöd kan lämnas i betydande omfattning även utanför stödområdet i sådana fall. Sålunda kan lokaliseringsbidrag, om särskilda skäl föreligger, lämnas med upp till 50 % av stödberättigade byggnadsinvesteringar. Vidare kan lokaliseringsslån med räntebefrielse under upp till tre år lämnas. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har tidigare denna dag lämnat förslag om tillfälligt sysselsättningsbidrag på särskilt utsatta orter. För sysselsättningskapande industriinvesteringar på sådana orter bör lokaliseringssöd kunna lämnas även i form av bidrag. Jag vill dock starkt understryka att stödet inte skall vara större än vad som oundgängligen behövs för att investeringen skall komma till stånd.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i det föregående.

3 Statlig garanti för lån till hantverks- och industriföretag

Statlig garanti för lån till hantverks- och industriföretag utgår dels enligt kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (omtryckt 1973: 550; ändrad senast 1976: 471), dels enligt bestämmelserna om statlig garanti för lån till turisthotell enligt beslut den 30 juni 1965.

Ramen för statlig garanti för hantverks- och industriföretag uppgår för budgetåret 1976/77 till 150 milj. kr. I budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 352) har ramen för budgetåret 1977/78 föreslagits bli ökad med 50 milj. kr. till 200 milj. kr.

De mindre och medelstora företagen spelar en central roll för att trygga sysselsättningen. Regeringen har i budgetpropositionen 1977 föreslagit en rad åtgärder för att främja utvecklingen i dessa företag. En betydande del av de resurser som staten ställer till förfogande för de mindre och medelstora företagen kanaliseras genom företagareföreningarna. Förslagen i budgetpropositionen ger föreningarna ökade resurser i fråga om såväl företagsservice som kreditgivning. Beträffande företagareföreningarnas låneverksamhet föreslås att statens hantverks- och industrilånefond tillförs 90 milj. kr. budgetåret 1977/78. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att 30 milj. kr. anvisats till fonden på tilläggsbudget (prop. 1976/77: 101, NU 1976/77: 14, rskr 1976/77: 113), så att fonden under innevarande budgetår har tillförts totalt 80 milj. kr.

Utöver lånegivningen över statens hantverks- och industrilånefond är statliga garantier för lån till hantverks- och industriföretag, s. k. industrigarantilån, ett smidigt instrument för att underlätta de små och medelstora företagens kreditförsörjning. Efterfrågan på industrigarantilån har varit betydligt större än beräknat under innevarande budgetår. Enligt min mening är det väsentligt att de mindre och medelstora företagens lånemöjligheter tryggas under den återstående delen av budgetåret. Ramen för kreditgarantier bör därför utökas med 125 milj. kr. till 275 milj. kr. Denna väsentliga utökning av ramen får ses som ett led i den industripolitiska satsning på bred front som regeringen beslutat om för att trygga sysselsättningen i rådande konjunkturläge.

Med hänvisning till vad jag här har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att medge att för budgetåret 1976/77 statlig kreditgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. beviljas med ytterligare 125 000 000 kr. till sammanlagt 275 000 000 kr.

Regeringens prop. 1976/77: 95

Bilaga 3

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-03-03

Föredragande: statsrådet Åsling såvitt avser punkterna 1 och 3;
statsrådet Johansson såvitt avser punkt 2

Anmälan till proposition om vissa industri- och sysselsättningsstimulerande åtgärder**1 Investeringsfrämjande åtgärder****Inledning**

De underskott i den externa balansen som vid flera tillfällen uppträtt under de senaste 10—15 åren har lett till en strävan att inrikta politiken så att utbyggnaden av exporterande och importkonkurrerande näringsgrenar och branscher stimuleras. Enligt 1975 års långtidsutredning erfordras en årlig volymökning av industrins investeringar under andra hälften av 1970-talet på 5,5 à 6 % för att bygga ut kapaciteten så att balansen i utrikesaffärerna kan återställas. De senaste åren har dock investeringstillväxten inte motsvarat denna takt — åren 1975 och 1976 låg investeringstillväxten vid 1 % per år.

På grundval av investeringsenkäter i november 1976 gjorde konjunkturinstitutet bedömningar av investeringsutvecklingen för det innevarande året. Härvid förutsågs en ytterligare försvagning av investeringsutvecklingen under år 1977.

Olika åtgärder har dock vidtagits från samhällets sida för att stimulera till ökade investeringar i industrisektorn. Under hösten 1976 beslutades om ett förlängt utnyttjande av investeringsfonderna till att omfatta nedlagda kostnader fram t. o. m. utgången av första kvartalet år 1977. Genom beslut av regeringen i början av år 1977 förlängdes detta utnyttjande till att omfatta även hela år 1977. Under våren 1976 höjdes de vid slutet av år 1975 införda särskilda investeringsbidragen och investeringsavdragen. Senare har regeringen i proposition till riksdagen föreslagit att avdrags- och bidragsmöjligheterna förlängs till att gälla t. o. m. utgången av år 1977. Genom de beslutade förlängningarna

förutses i årets finansplan (prop. 1976/77: 100 bil. 1) en viss ökning av industriinvesteringarna kunna komma till stånd i motsats till den av konjunkturinstitutet förutsedda minskningen om 4 % under 1977.

Något nytt samlat underlag för en bedömning av investeringsutvecklingen föreligger ännu inte. När sådant material föreligger kommer rege- ringen att på nytt ta ställning till investeringspolitikens inriktning och utformning. Denna bedömning kommer att presenteras i den reviderade finansplanen. Redan nu kan dock konstateras att investeringsaktivite- ten är svag. Ett betydande antal företag — såväl stora som små — synes av olika skäl ha skjutit planerade investeringsprojekt på framtiden. Detta synes inte enbart gälla investeringar där den framtida avkast- ningen kan förefalla osäker utan även projekt som ur såväl företagseko- nomisk som samhällsekonomisk synvinkel kan anses angelägna. Genom att dessa investeringsplaners förverkligande skjuts framåt i tiden för- dröjs inte endast en i många fall nödvändig och önskvärd utbyggnad, rationalisering och effektivisering av den aktuella sektorns verksamhet. Det innebär även att uppgången av den ekonomiska aktiviteten i nä- ringslivet över huvud taget fördröjs, vilket med hänsyn till bl. a. det rå- dande allvarliga sysselsättningsläget är särskilt oroväckande.

Orsakerna till den trots omfattande stimuleringsåtgärder svaga inves- teringsaktiviteten inom industrin är flera. Här skall nämnas några.

Den ekonomiska aktiviteten i vår omvärld har under en ovanligt lång tid varit mycket låg. Till följd härav har företagens avsättningsmöjlig- heter längre än vad som har varit vanligt under tidigare lågkonjunkturer varit mycket dåliga. Inom vissa produktområden har avsättningsmöjlig- heterna under de två senaste åren också försämrats av en ogynnsam kostnadsutveckling. Som följd av dessa förhållanden har många före- tags vinstläge och likviditet försämrats. Samtidigt har företagen stimule- rats till att i högre grad än under tidigare lågkonjunkturer bygga upp sina färdigvarulager. Samhället har härigenom möjliggjort för åtskilliga företag att bibehålla sin arbetskraft trots försämrade avsättningsförhål- landen. Denna lageruppyggnad har dock inneburit att företagen har fått vidkännas ytterligare likviditetspåfrestningar av betydande storlek. Möjligheterna att genomföra planerade investeringar har härigenom ytterligare minskat.

Till bilden hör vidare att soliditeten för många grupper av företag sedan flera år successivt har försämrats. Detta gäller i synnerhet de stora företagen, vilkas soliditet vid 1960-talets mitt låg på i genomsnitt 40—45 % men som tio år senare sjunkit till under 30 %. Samtidigt som det finns skäl att anta att nedgången med hänsyn till dessa företags tidi- gare mycket höga soliditetsnivå och det senaste decenniets utveckling på kreditmarknaden i och för sig kan anses acceptabel, är det uppenbart att man har närmat sig ett läge i vilket företagens upplåningsbenägen- het avsevärt minskat. Obenägheten att ytterligare försämma soliditeten

har förstärkts av en ökad osäkerhet om framtiden. Genom att den nu rådande lågkonjunkturen har blivit ovanligt långt utdragen och den tidigare under sommaren 1976 väntade uppgången i den ekonomiska aktiviteten uteblev har företagens framtidsbedömningar blivit allt mer försiktiga.

Till dessa i huvudsak konjunkturbetingade problem kommer även att vissa industrisektorer i dag står inför betydande strukturella förändringar. Vissa branscher, t. ex. varvs- och stålindustrierna, kan inom nära förestående tid komma att krympas på ett mycket markant sätt. Det är givetvis önskvärt att detta snarast uppvägs av expansion och tillväxt inom andra sektorer. De nyss relaterade förhållandena samt ovissheten om de framtida marknadsförutsättningarna och konkurrensförhållandena leder emellertid till en stark återhållsamhet i fråga om investeringsinsatser som skulle ge utvecklingen ett expansivt drag.

Även det kreditmarknadsläge som rått under de senaste månaderna torde ha haft viss betydelse för industrins investeringsmöjligheter. I oktober 1976 höjdes utlåningsräntorna för korta krediter med 2 procentenheter. Räntan på långa lån höjdes med 0,5 procentenheter. Samtidigt infördes ett utlåningstak som innebar en oförändrad utlåningsvolym för 6 månader framåt. Avsikten var att med hänsyn till rådande bytesbalansläge upprätthålla företagets upplåning utomlands. Samtidigt uppmanades bankerna av riksbanken att särskilt prioritera utlåningen till industriella investeringsprojekt. Under denna tid har desutom finansieringsmöjligheterna på kapitalmarknaden upprätthållits jämsides med en hög utlåningsvolym från mellanhandsinstitut som Industrikredit och Företagskredit. Kreditpolitiken har således förts med inriktning på att tillgodose den finansiering som industrins investeringsverksamhet erfordrar. Anledningen till den låga investeringsbenägenheten är således huvudsakligen att söka bland de faktorer som tidigare framhållits.

Föredraganden

Genom att den ekonomiska aktiviteten i vår omvärld har varit låg under en ovanligt lång period har många företags vinstläge och likviditet kraftigt försämrats. Företagen har under en längre tid också stimulerats till en likviditetspåfrestande lageruppbbyggnad. Osäkerheten om framtiden har lett till en obenägenhet att genom upplåning just nu ytterligare försämma en sedan lång tid sjunkande soliditet. Som en följd härav skjuts ur såväl företagsekonomisk som samhällsekonomisk synvinkel angelägna investeringsprojekt framåt i tiden.

De från samhällets sida tidigare vidtagna åtgärderna i syfte att främja industriinvesteringarna innebär att tillväxttakten i dessa under år 1977 kan bringas upp till en högre nivå än vad företagets egna planer tydde på. Samtidigt kvarstår dock att en investering i dagens läge i många

fall likväl innebär en belastning på företagens likvida tillgångar och deras soliditet. Det finns därför skäl att anta, att ett icke oväsentligt antal, såväl från långsiktig effektivitetssynpunkt som vad gäller sysselsättningen på kort sikt, angelägna investeringsprojekt inte kommer till stånd.

Mot bakgrund av det nu rådande konjunktur- och sysselsättningsläget är det angeläget att uppgången i aktiviteten i näringslivet inte onödigtvis fördröjs. Ur en något mera långsiktig synvinkel är det angeläget med en nybyggnad och expansion inom näringslivet som motvikt till de nedläggningar som förekommer i vissa branscher. En ökning av produktionskapaciteten är också en nödvändig förutsättning för nedbringande av underskottet i de utrikes betalningarna i önskvärd takt. Den svaga efterfrågan och det låga kapacitetsutnyttjandet gör investeringsbenägenheten svag. Samtidigt kan vissa företag ha enbart begränsade säkerheter eller i nuvarande osäkra konjunkturläge vara obenägna att utnyttja kvarvarande säkerheter vilket försvårar deras finansieringsmöjligheter. Jag förordar därför att särskilda statliga garantier i vissa fall skall kunna lämnas för lån som tas upp för angelägna industriinvesteringsprojekt. Statliga garantier bör normalt kunna utgå till 40 % av det beviljade lånebeloppet.

Syftet med dessa garantier bör vara att få till stånd ett snabbt utförande av lönsamma investeringsprojekt som stärker konkurrensförmågan och medför en ökad produktionskapacitet eller tillför företaget en effektivare teknik. Rena ersättningsinvesteringar och renoveringar av existerande utrustning bör undantas. Investeringarna skall avse bestämda och klart avgränsade nya projekt.

Ett grundläggande villkor för kreditgaranti bör vara att beställningar av utrustning eller material har skett och investeringen påbörjats senast den 31 augusti 1977 och att projektet därefter drives i normal takt. Till ansökan skall därför fogas — förutom utförlig kostnads- och lönsamhetskalkyl — en tidplan för projektet. Av ansökan bör framgå om statliga lån eller bidrag söks eller beviljats till projektet.

Det finns inte anledning att bygga upp någon särskild administration för de lån för vilka garanti skall ställas. Jag förutsätter att företagen vänder sig till sina ordinarie bankförbindelser och att dessa beviljar lånen efter vanlig bankmässig prövning. Den lånebeviljande banken förutsätts betinga sig säkerhet motsvarande bankmässiga villkor på 60 % av lånebeloppet. Även för överskjutande del av lånet skall säkerhet uttagas och eventuellt överhypotek pantförskrivs till staten. Dessa säkerheter skall följa omedelbart efter bankens. I första hand skall möjligheten att betinga sig säkerheter i investeringsobjektet beaktas. Lån med utnyttjande av statsgaranti får beviljas av affärsbank, sparbank, föreningsbank, bankägt finansieringsföretag som bedriver leasing samt Sveriges Investeringsbank AB. Efter det att investeringen tagits i nor-

malt bruk bör möjlighet finnas till låneavlyft. Statsgarantin bör kvarstå även vid ett sådant avlyft. Statsgarantin bör även kvarstå om banken utnyttjar möjligheterna till återlån i AP-fonderna.

För att säkerställa möjligheterna till avlyft bör särskilda möjligheter öppnas via Investeringsbanken. Vid de överläggningar som förekommit med Investeringsbanken i denna fråga har man från bankens sida förklarat sig villig att, under förutsättning att medel ställs till förfogande, medverka till låneavlyft i den omfattning som behövs. De frågor som rör bankens medverkan bör regleras senare i en särskild överenskommelse mellan staten och banken.

Endast lån till investeringar som drar en kostnad av minst 5 milj. kr. bör kunna komma i fråga för statlig garanti. För investeringar av mindre storleksordning bör de av statens industriverk administrerade industri-lånegarantierna kunna utnyttjas. Jag erinrar om den utvidgning av garantiramarna som förslås på annat ställe i denna proposition.

Garanti bör kunna lämnas för en tid av normalt högst 10 år. Om särskilda skäl föreligger bör högst 15 år kunna medges. Garantin bör reduceras i samma takt som lånet återbetalas.

Jag anser det väsentligt att de mot garantierna svarande lånen ges en sådan utformning att de, mot bakgrund av vad jag har anfört tidigare, inte ytterligare belastar företagets likviditet i den nu rådande situationen. Garanti bör således beviljas endast under förutsättning att det lånesökande företaget beviljas amorteringsfrihet och anstånd med räntebetalningarna till dess anläggningen tagits i normal drift, dock högst tre år. Vidare bör gälla att utbetalningen av lånebeloppet sker i rater med hänsyn till investeringsprojektets fortskridande. Ränte- och avbetalningsuppskovet bör räknas från tidpunkten för första utbetalning. Den ackumulerade räntan, som läggs till det primära lånebeloppet, bör täckas av den statliga kreditgarantin. Jag räknar med att den statliga garantin skall påverka räntan på ett för det investerande företaget gynnsamt sätt. Jag vill även anmäla att Investeringsbanken förklarat sig villig att beträffande lån som banken avlyfter pröva möjligheten av annuitetsbetalning. Detta bör vara en betydande fördel för företagen och bör göra dem mer benägna att med utnyttjande av denna låneform med statlig garanti igångsätta angelägna investeringsprojekt.

Det bör ankomma på statens industriverk att pröva fråga om statlig garanti. I särskilda fall prövas fråga om sådan garanti av regeringen. För investeringsbelopp över 50 milj. kr. skall frågan alltid prövas av regeringen.

Jag beräknar en total garantiram om 1 000 milj. kr. Med hänsyn till att ackumulerad ränta skall inrymmas inom garantiramen, täcker detta primära lånebelopp på totalt ca 1 500 milj. kr. För att Investeringsbanken skall ha möjlighet att ge låneavlyft i tillräcklig omfattning krävs att motsvarande medel ställs till bankens förfogande utöver redan pla-

nerad upplåning. Jag avser att noggrant följa bankens utveckling och vidta de åtgärder som erfordras för att säkerställa detta. Vidare erfordras en utökning av bankens upplåningskapacitet utöver vad som f. n. gäller. Regeringen har i budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 80) föreslagit att bankens upplåningsrätt ökar från nuvarande 5 500 milj. kr. till ca 9 000 milj. kr. Samtidigt föreslogs en ökning av den statliga garantin för Investeringsbankens förpliktelser från 2 000 milj. kr. till 4 000 milj. kr. Vid riksdagens bifall till förslagen ökar detta bankens upplåningskapacitet i tillräcklig omfattning.

Statens industriverk bör, för att de föreslagna åtgärderna snabbt skall kunna få effekt, bemyndigas att under innevarande budgetår — i avvaktan på riksdagens beslut och under förutsättning av att riksdagen medger att garantier beviljas — i enlighet med de riktlinjer jag här har angett besluta om garantier.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att:

1. medge att statlig garanti enligt vad jag har förordat beviljas för lån till investeringar med 1 000 000 000 kr.,
2. till *Täckande av förluster vid investeringsgarantier till vissa företag* för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

2 Energibesparande åtgärder inom näringslivet

I statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under anslagsrubriken Energibesparande åtgärder i näringslivet m. m. anvisats ett reservationsanslag av 81 milj. kr.

Från detta anslag bestrids utgifter för statsbidrag dels enligt förordningen (1975: 422) om statsbidrag till energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. (ändrad 1976: 238), dels enligt kungörelsen (1974: 250) om statsbidrag till energibesparande åtgärder inom trädgårdsföretag. Bidragsverksamheten administreras av statens industriverk utom vad gäller energibesparande åtgärder inom trädgårdsnäringslivet.

Bidrag lämnas för åtgärder i byggnader, för åtgärder inom industriella processer samt för uppförande av vissa prototyper och demonstrationsanläggningar m. m.

Bidrag utgår för åtgärder som syftar till bättre hushållning med energi eller användning av annat bränsle än olja inom industriella processer och byggnader. Till prototyper och demonstrationsanläggningar lämnas bidrag för att introducera sådan ny teknik som innebär bättre hushållning med energi eller återvinning av energikrävande varor eller av energi ur avfall. Bidrag kan också utgå till sådana energiproduktionsanläggningar som innebär tillämpning av teknik som väntas bli lönsam.

Bidrag utgår f. n. med högst 50 % av godkända kostnader för prototyper och demonstrationsanläggningar m. m. och med högst 35 % av godkända kostnader för övriga åtgärder.

Föredraganden

Stödet till energibesparande investeringar inom näringslivet m. m. infördes våren 1974 (prop. 1974: 69, CU 1974: 21, JoU 1974: 19, rskr 1974: 180, rskr 1974: 196). Sedan dess har riksdagen anvisat sammanlagt 248 milj. kr. för sådant stöd till näringslivet och för administration m. m. av detta stöd. Av de anvisade medlen har 53 milj. kr. beräknats för åtgärder i näringslivets byggnader, 130 milj. kr. för åtgärder inom industriella processer, 58 milj. kr. för framtagande av prototyper och demonstrationsanläggningar m. m. och 7 milj. kr. för åtgärder i trädgårdsnäringsens byggnader.

För att under innevarande år stimulera industrins investeringar och därmed förbättra sysselsättningsläget är det enligt min mening motiverat att tillfälligt förstärka även det statliga stödet till energibesparande investeringar inom näringslivet. Åtgärden bör utformas så att företagen får en stimulans att snabbt lägga ut beställningar av maskiner och annan utrustning hos tillverkningsindustrin. Detta kan åstadkommas genom att nuvarande bidrag till energibesparande åtgärder i näringslivet under begränsad tid byggs på med ett särskilt tillägg. Särskilt tillägg bör således kunna medges utöver bidrag som lämnas enligt förordningen om statsbidrag till energibesparande åtgärder inom näringslivet. Eftersom avsikten är att stödja tillverkningsindustrin bör det särskilda tillägget enbart avse åtgärder i energibesparande syfte inom industriella processer. Nuvarande regler och bedömningsgrunder i övrigt för bidragsgivningen avseende energibesparande åtgärder inom industriella processer bör inte påverkas av att tillägget införs. Dessa regler och bedömningsgrunder bör i tillämpliga delar gälla även vid beslut om särskilt tillägg.

En förutsättning för att tillägg för en energibesparande åtgärd skall medges skall vara att maskiner och annan större utrustning beställs före den 1 juli 1977 och levereras före den 1 januari 1978. Tillägget bör utgå med 20 % av godkända kostnader för åtgärden. När det gäller beställning av omfattande utrustning kan det emellertid visa sig svårt att klara leverans till den 1 januari 1978. I sådana fall bör — om särskilda skäl talar för det — tillägg kunna medges även om utrustningen levereras viss tid härefter.

Vad jag förordar innebär att ytterligare medel behöver ställas till förfogande under anslaget Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. under innevarande budgetår. Det tillkommande medelsbehovet beräknar jag till 100 milj. kr. Jag förordar därför att 100 milj. kr. tillförs anslaget på tillägsbudget III till statsbudgeten för innevarande budgetår. Vid medelsberäkningen har jag tagit hänsyn också till kost-

naderna för administration m. m. av verksamheten.

För att den föreslagna åtgärden snabbt skall kunna få avsedd effekt bör industriverket bemyndigas att — i avvaktan på riksdagens beslut och med förbehåll för att riksdagen ställer erforderliga medel till förfogande — i enlighet med de riktlinjer jag här har angett besluta om bidrag och särskilt tillägg intill 100 milj. kr. utöver vad som tidigare har ställts till verkets förfogande för bidrag till energibesparande åtgärder inom industriella processer. Jag återkommer härtill senare denna dag.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat rörande särskilt tillägg till statsbidrag till vissa energibesparande åtgärder inom näringslivet,
2. till *Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m.* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

3 Utvecklings- och etableringsfrämjande åtgärder

Vissa skrivelser

I skrivelse den 18 februari 1977 har *Norrbottendelegationen (I 1976: 04)* hemställt bl. a. om 5 milj. kr. för att i samarbete med bl. a. högskolan i Luleå och företagareföreningen i Norrbottens län genom olika företagsutvecklande åtgärder m. m. stimulera till industriell tillväxt i Norrbottens län.

I skrivelse den 21 februari 1977 har *statens industriverk* hemställt om 10 milj. kr. för bl. a. tillfälliga konsultinsatser vid företagareföreningarna i krisdrabbade län med syfte att tillvarata utvecklingsmöjligheter i mindre och medelstora företag.

Föredraganden

De mindre och medelstora företagen — småföretagen — har stor betydelse för produktion, sysselsättning och regional utveckling. Drygt en tredjedel av det totala antalet anställda i tillverkningsindustrin är sysselsatta i sådana företag. En livskraftig och expanderande småföretagssektor är därför en viktig förutsättning för trygg och ökad sysselsättning på många orter i landet. Regeringen avser att senare under detta år redovisa en samlad småföretagspolitik.

Företagareföreningarna har som främsta uppgift att på regional nivå genom olika stödåtgärder medverka till att bevara och vidareutveckla på sikt lönsamma småföretag, i första hand inom tillverkningsindustrin. Företagsservicen omfattar bl. a. information, kontaktförmedling, teknisk

och ekonomisk rådgivning samt konsultverksamhet. Sistnämnda verksamhet är till skillnad mot de övriga, för vilka medel anvisas över bl. a. statsbudgeten, i princip avgiftsbelagd för företagen.

Jag har nyss redogjort för de svåra problem som i dag möter stora delar av vårt näringsliv med åtföljande hot mot sysselsättningen. Mot den bakgrunden anser jag det vara naturligt att verksamheten intensifieras i de företagareföreningar som arbetar i regioner och orter med särskilda sysselsättningsproblem. I första hand bör ytterligare insatser i sådana områden ske i form av konsultservice i utvecklings- och etableringsfrämjande syfte. Insatserna bör planeras och genomföras i samarbete med bl. a. regionala och centrala myndigheter.

De *utvecklingsfrämjande åtgärderna* bör inriktas på dels företag som kan bedömas ha goda tillväxtpotentialer och som således har förutsättningar att bidra till ökad sysselsättning, dels på företag som på grund av t. ex. sin branschillhörighet eller sitt beroendeförhållande i egenskap av underleverantör till ett krisdrabbat annat företag har eller kan väntas få allvarigare sysselsättningssvårigheter. Insatserna bör omfatta bl. a. företags-, marknads- och produktanalyser i syfte att klarlägga det enskilda företagets konkurrenskraft och speciella utvecklingsmöjligheter. De bör infatta även genomförande och uppföljning av sådana effektivitetshöjande åtgärder som på grundval av analyserna bedöms nödvändiga i företaget. Tonvikten bör läggas på rådgivning m. m. inom områdena produktutveckling, marknadsföring och export.

De *etableringsfrämjande åtgärderna* bör inriktas på dels presumtiva nyföretagare med utvecklingsbara projektuppslag, dels etablerade företag med planer på filialutläggning av produktion eller annan verksamhet. Åtgärderna syftar alltså till att skapa bl. a. nya sysselsättningsstillfällen.

Med hänsyn till behovet av att åtgärderna sätts in med eftersträvad snabbhet och effektivitet är det enligt min bedömning nödvändigt att berörda föreningar ges möjlighet att under en övergångsperiod anlita utomstående konsulter för medverkan i uppgifterna. Dessa konsultinsatser bör ställas till företagens förfogande till subventionerade priser.

De regionala utvecklings- och etableringsfrämjande åtgärderna bör kompletteras med vissa centrala kartlägningsinsatser. Sålunda anser jag det vara angeläget att statens industriverk ges möjlighet att med anlåtande av utomstående experter ta fram faktaunderlag av mer övergripande karaktär. Behov kan finnas t. ex. att studera och analysera krishotade delbranscher med stort inslag av småföretag.

På statsbudgeten för budgetåret 1976/77 är under reservationsanslaget Företags- och branschfrämjande åtgärder uppförd en anslagspost Främjande av företagsservice med 8,4 milj. kr. Från anslagsposten, som disponeras av statens industriverk, utgår bidrag till företagareföreningarnas serviceverksamhet till småföretagen. I budgetpropositionen 1977

(prop. 1976/77: 100 bil. 17 s. 72) föreslås att anslagsposten för budgetåret 1977/78 skall föras upp med 11 milj. kr.

Kostnaderna för de åtgärder av engångskaraktär som jag här förordar är f. n. svåra att skatta. Jag beräknar medelsbehovet till högst 5 milj. kr., varav högst 500 000 kr. för kartläggningsinsatser m. m. vid statens industriverk. Det bör ankomma på industriverket att inom ramen för det totala beloppet avgöra i vilken omfattning medel bör utgå till de av Norrbottendelegationen aktualiserade åtgärderna.

De tillkommande insatserna kan innebära medelsbehov för företags-service redan under innevarande budgetår utöver vad som har beräknats för anslagsposten. Enligt vad jag har erfarit torde emellertid med hänsyn till beräknad kassamässig reservation under anslaget Företags- och branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1976/77 medel finnas tillgängliga. Jag avser i annat sammanhang föreslå regeringen att besluta om de ändringar i föreskrifterna för anslaget som behövs. Det ökade medelsbehov som till följd av mina förslag kan uppkomma under nästa budgetår får vid behov tas upp på tilläggsbudget.

Industriverket bör i enlighet med de riktlinjer som jag har angett fördela medlen för regionala åtgärder till företagareföreningar som är verksamma i regioner med särskilda sysselsättnings- eller strukturproblem. Utgångspunkter bör härvid vara de regioner som antingen blir föremål för särskilda regionalpolitiska åtgärder från regeringens sida eller inrymmer företag som beviljas tillfälliga sysselsättningsbidrag enligt det förslag som chefen för arbetsmarknadsdepartementet tidigare denna dag har lagt fram.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för utvecklings- och etableringsfrämjande åtgärder m. m. som jag har förordat.